

Ludmila Budarjowa

Aktualna analiza serbskeho šulstwa

**Hłowna a wólbna zhromadźizna SŠT
10. 10. 2009
w Serbskim šulskim a zetkawanskim centrumje
w Budyšinje**

Ličba Serbow 2009

Swobodny stat Sakska

oficialna ličba rěči (trochowane)

40 000

23 000

Kraj Braniborska

20 000

7 500

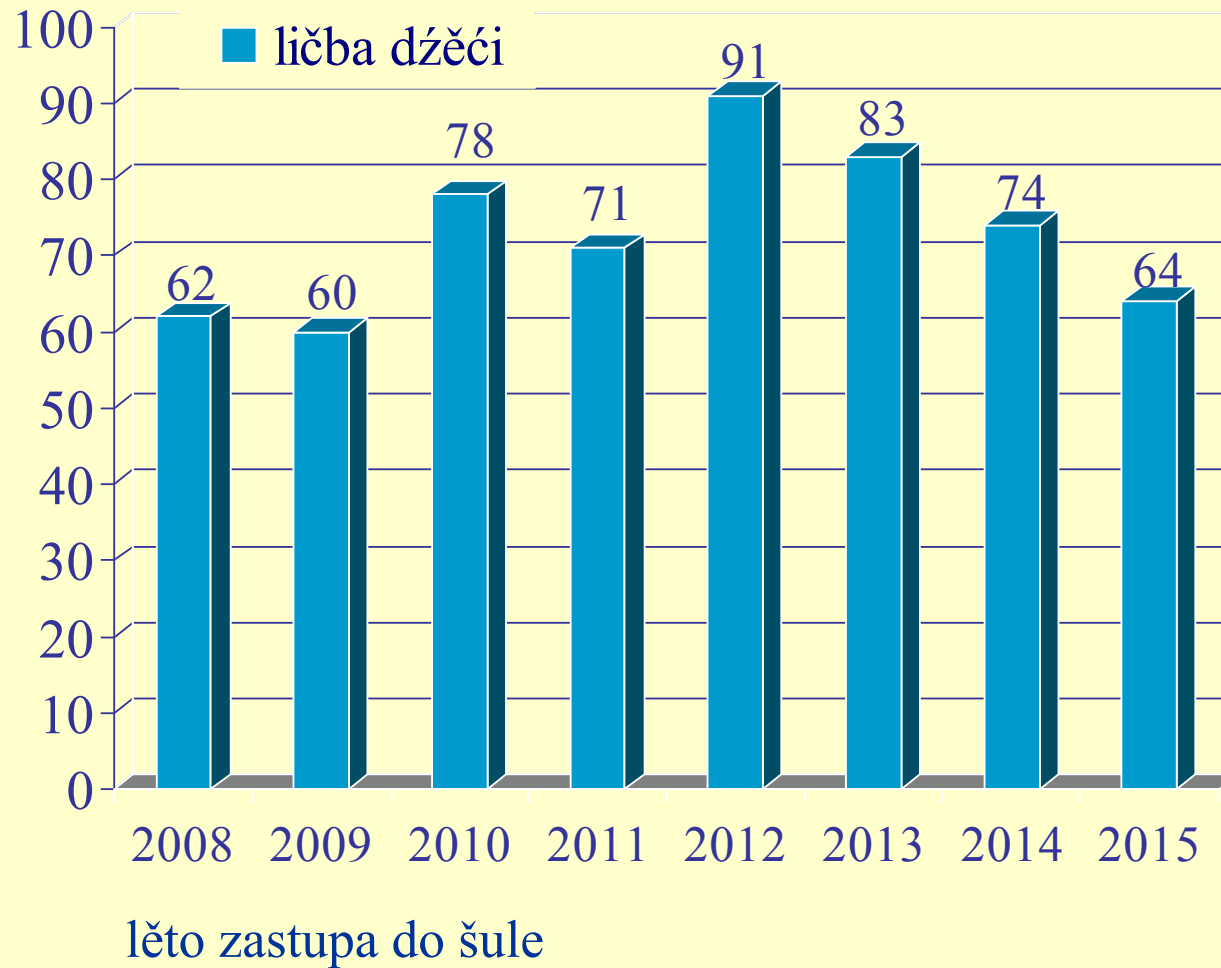
cyłkownje

60 000

30 500

Ličba porodow (julij 2001 do junija 2009)

Zarjadniski zwjazk „Při Klósterskej wodže“

Problemy:

- ličba serbsce rěčacych spada
- njepřihódne demografiske wuwice
- njepřihódna infrastruktura we Łužicy
- wotpućowanje młodych swójbow
- wotpućowanje młodych wučerjow
- zwyżenje prestiža serbšćiny

Džěćace dnjowe přebywanišća 2009

		serbske	Witaj-pěstowarnje	pěstowarnje z Witaj-skupinu
		dospołna imersija	dospołna imersija	džělna imersija
	Swobodny stat Sakska	9* (5)	3	11
	Kraj Brani- borska	0	2	8
cyłkownje:		9* (5)	5	19

* serbske po pomjenowanju (hl. karta na foliji 13)

Ličba džěci 2009

imersija

dospołna parcielna rozdźelne koncepty

+

520

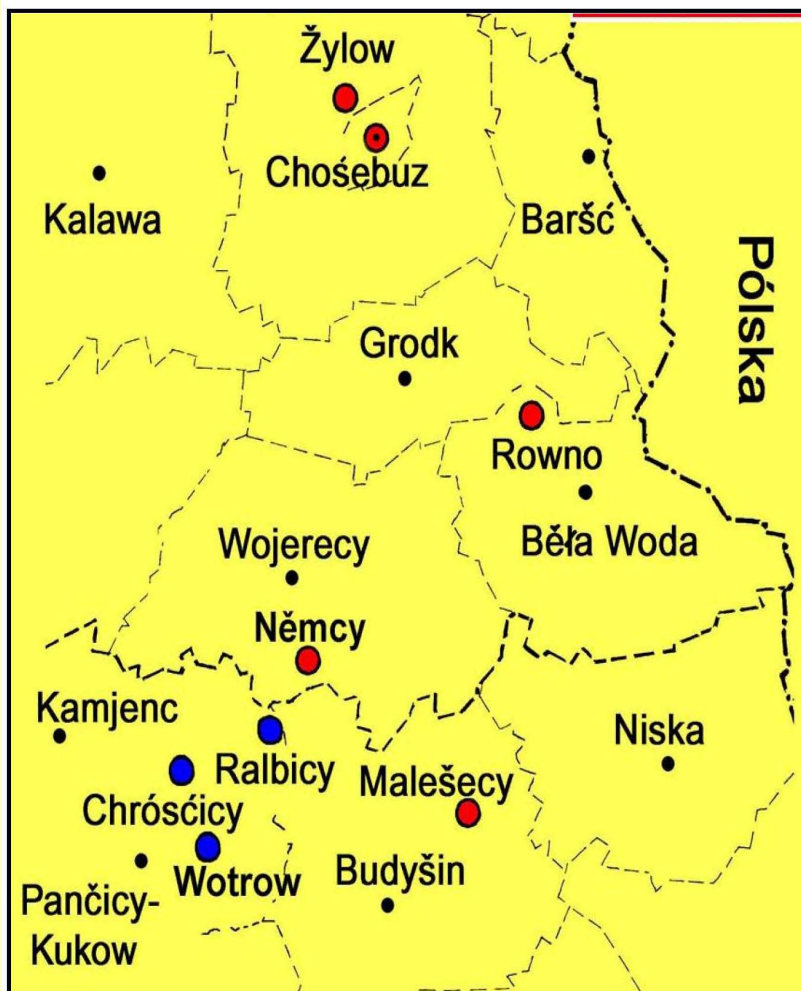
320

250

Problem:

Do wabjenskeho programa za Witaj njejsu wšitke němske
pěstowarnje serbskeho sydlenkeho ruma zapřijate.

Pěstowarnje w nošerstwje SŠT

- serbske pěstowarnje
- Witaj-pěstowarnje

Logo pěstowarnjow SŠT

Problemy:

- w cyłku přemało džěći
- přemało džěći wuknje serbsce z pomocu imersije
- pěstowarnje z Witaj-skupinami njepřeńdu do Witaj-pěstowarnjow
- jenož pola SŠT nałožuje so wšědnje dospołna imersija
- wutworjenje Witaj-skupinow w Sakskej stagněruje
- w Braniborskej wutwar Witaj-syće přepomału postupuje
- posrědkowanje řeče bjez kriterijow kvality
- w 1. lětniku přewjele džěći, kiž njejsu přez imersiju serbsce wuknyli
- wšitke džěći dale w šuli serbsce njewuknu
- spěchowanje bjez kriterijow kvality (Qualitätsstandard)
(§ 3 SächsKitaG „umfassende Zweisprachigkeit“)
- kubłarki pobrachuja (NC, wabjenska strategija)

Ličba šulerjow 2009/2010

Swobodny
stat Sakska

1994/1995

2009/2010

3 683

2 232

(1 083)²

Kraj Brani-
borska

1 051

1 824 ¹

(234)³

cyłkownje

4 734

4 056 ¹

(1 317)

¹ tuchwilne ličby

² maćernorěčni a 2plus-šulerjo

³ Witaj-šulerjo

Problemy:

- rozdílná kvalita učitelské přípravy učitelů
- kritéria podle Evropského referenčního rámce (GER) nejsou
- intenzivnost učení v serbské řeči i ve odborné výuce jazyka rozdílná
- efektivita řízení učitelů rozdílná
- serbskořeční učitelé, mentoři a odborníci nejsou
- průměrný věk učitelů kolegií někdy 50 let (zejména základní a střední škola)

Při- a wotpućowanje šulerjow („Při Klóšterskej wodže“)

Specifiske problemy:

- Z lěta 2005/6 do 2009/10 je 82 dźěći z cuzych gmejnow do 1. lětnikow serbskich šulow přišlo a 26 dźěći je na němske šule wotpućowało (do Halštrowa abo Kamjenca).
- Z lěta 2005/6 do 2008/09 je 17 šulerjow 4. lětnika so za němsku srjedźnu šulu bjez wučby serbšćiny rozsudźiło.
- W samsnym času je so 27 šulerjow za němski gymnazij rozsudźiło.
- Jednočarowosć serbskich šulow wjedže nošerske komuny do financielných wuskosćow.

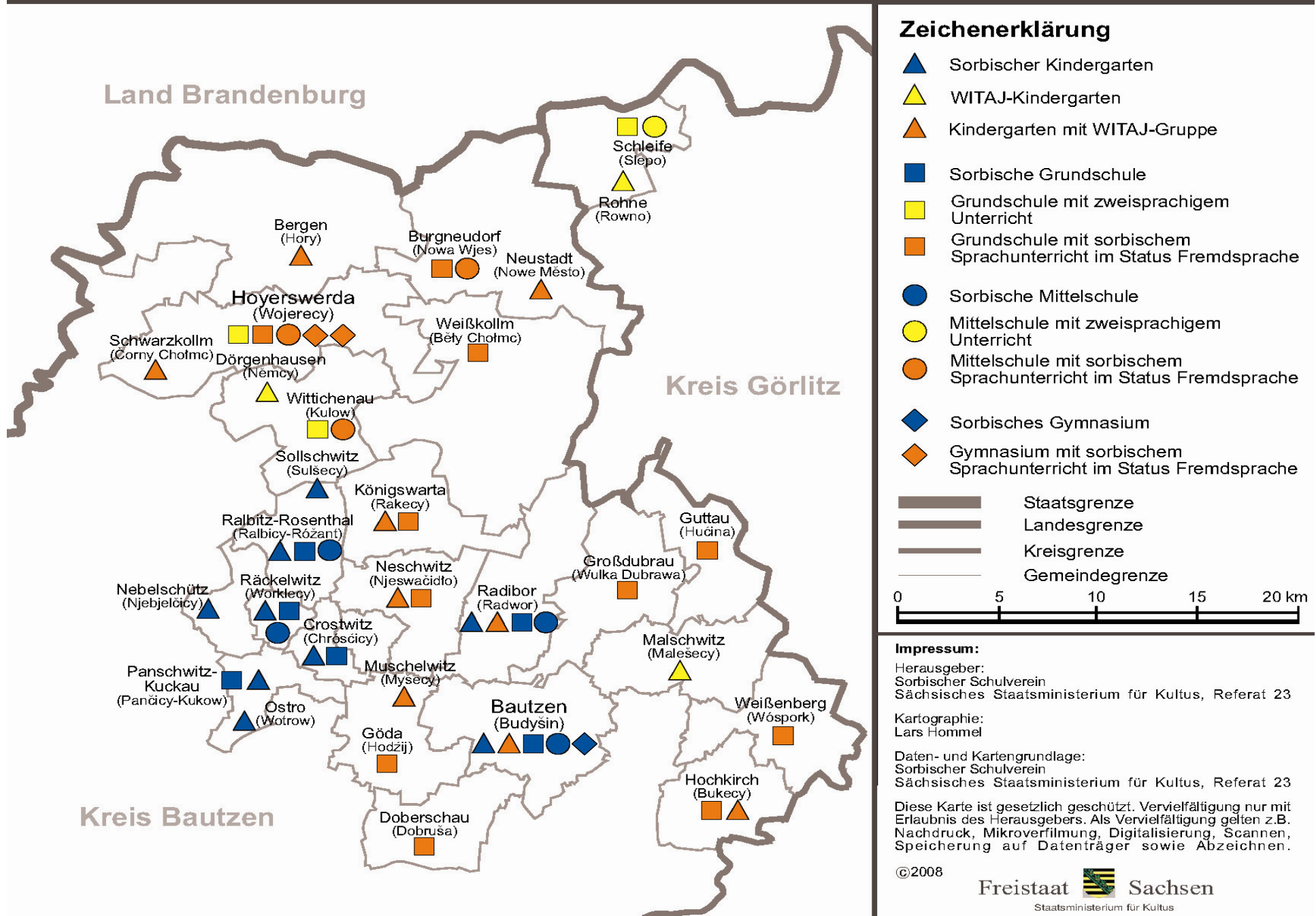
Přehlad njedodžerženja šulskich wobwodow (1. lětniki 2005/06–2009/10)

SZŠ Chrósćicy	do Worklec	5	do Pančic-K.	1	do Ralbic	1
	z Worklec	1	z Pančic-K.	5	z Ralbic	2
SZŠ Pančicy- Kukow	do Worklec	1	do Chrósćic	5	do Ralbic	0
	z Worklec	1	z Chrósćic	1	z Ralbic	0
SZŠ Ralbicy	do Worklec	11	do Chrósćic	2	do Pančic-K.	0
	z Worklec	0	z Chrósćic	1	z Pančic-K.	0
SZŠ Worklecy	do Pančic-K.	1	do Chrósćic	1	do Ralbic	0
	z Pančic-K.	1	z Chrósćic	5	z Ralbic	11

Problem:

Čehodla so šulske wobwody njedodžerža, byrnjež su zakonsce předpisane a byrnjež so wšudže jednotnje po principje „2plus“ wuwučuje?

Einrichtungen der sorbisch-deutschen Vorschul- und Schulbildung im Freistaat Sachsen

Družiny školow 2009

Sakska

<u>zakładne šule</u>			<u>srjedźne šule</u>			<u>gymnazij</u>	
serbske	2plus	cuza rěč	serbske	2plus	cuza rěč	serbske	cuza rěč
6	3	11	4	1	3	1	2

Brani- borska

<u>zakładne šule</u>		<u>cyłkowne a wyše šule</u>		<u>gymnazij</u>	
Witaj	cuza rěč	cuza rěč		serbske	cuza rěč
(5) ¹	22 ²	5		(1) ¹	1

¹ šule z Witaj-wučbu

² tuchwilne ličby

Status serbšćiny

Swobodny stat Sakska

maćerna, druha a cuza rěč

Kraj Braniborska

druha=džěłowa a cuza rěč

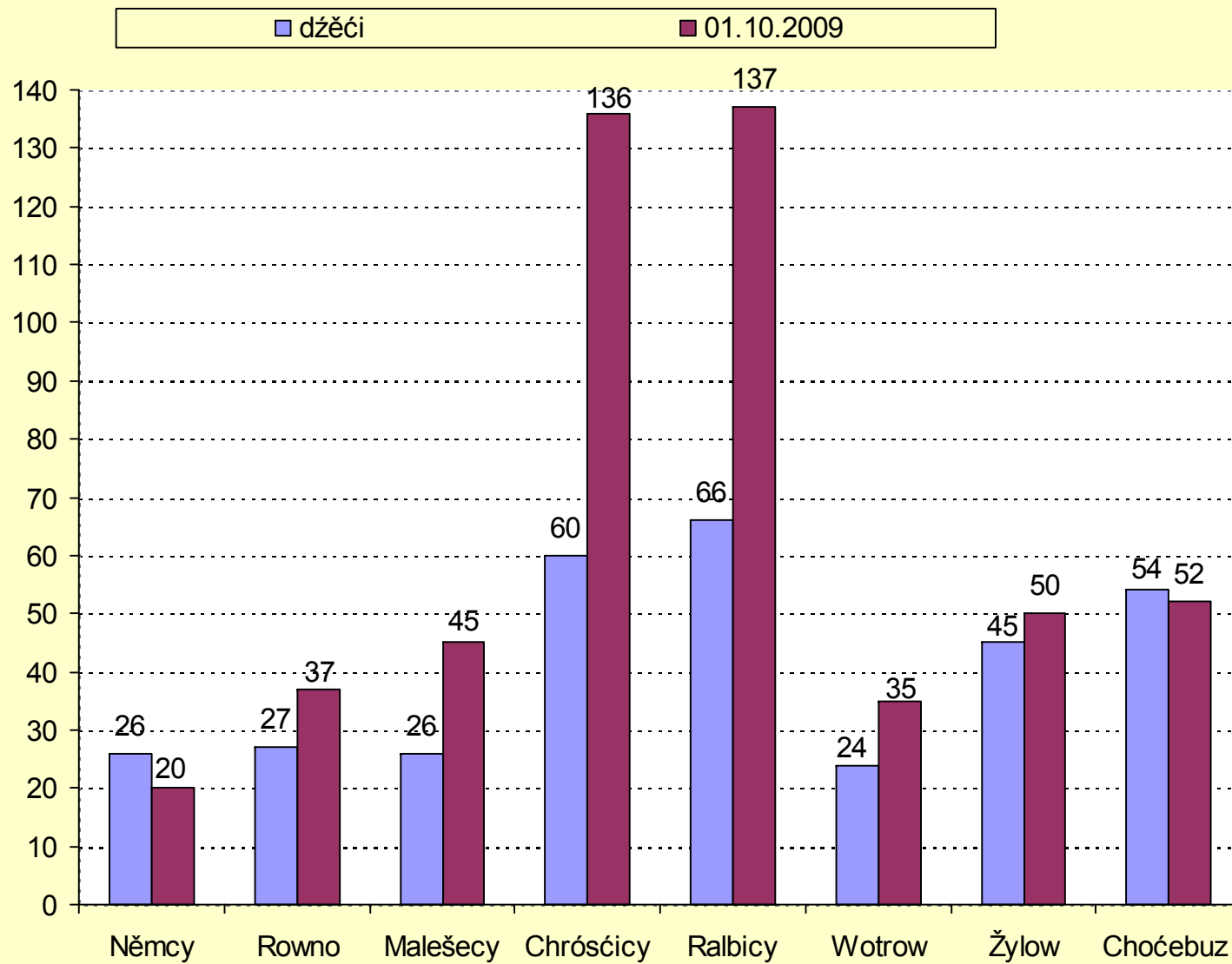
Problemy:

- heterogene rjadownje
- diferencowanje we wučbje
- wučbny material
- fachowi wučerjo
- diferencowane wukubłanje wučerjow

Stupaca ličba džěci w pěstowarnjach SŠT 2009

džěci	přewzata	skupiny	džěci	aktualne ličby 01.10.09	nošer
Němcy	01.04.1999	2/3	26	20	SŠT z.t.
Rowno	01.06.1999	2/3	27	37	SŠT z.t.
Malešecy	01.10.2000	2/3	26	45	SŠT z.t.
Chrósćicy	01.01.2001	6/8	60	136	SŠT z.t.
Ralbicy	01.01.2004	4/7	66	137	SŠT z.t.
Wotrow	01.01.2006	2/3	24	35	SŠT z.t.
<i><u>Braniborska/Brandenburg</u></i>					
Žyłow	01.03.1998	3/3	45(12)	54	SŠT z.t.
Choćebuz	01.01.2002	2/4	50	52	SŠT z.t.

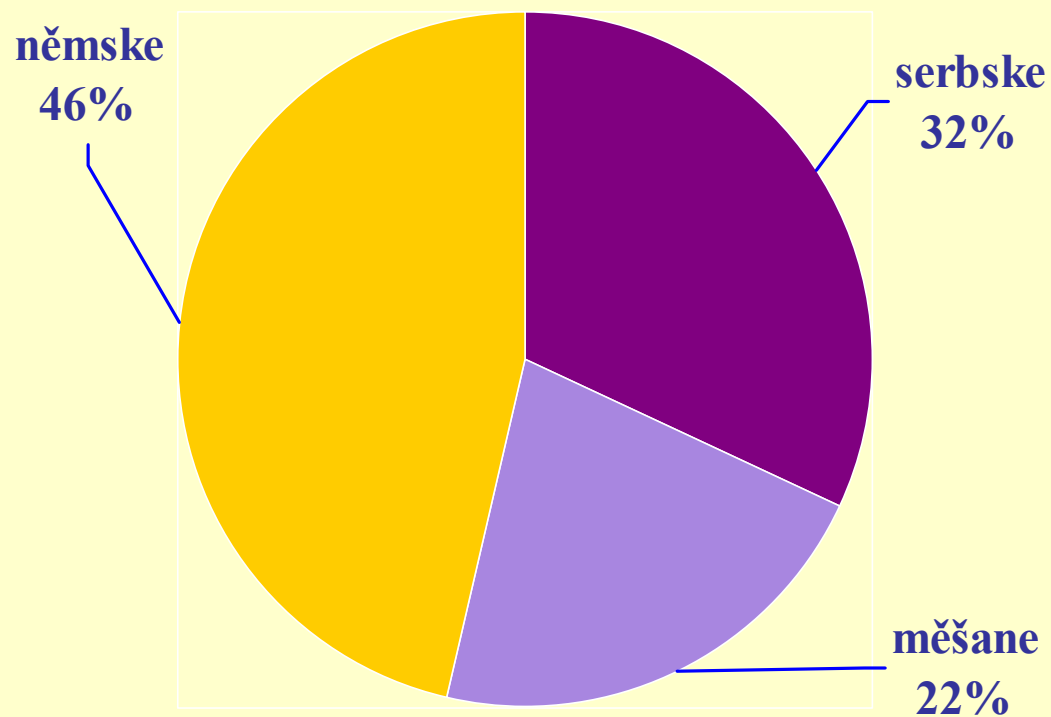
Stupaca ličba džěci w pěstowarnjach SŠT 2009

Rěčna konstelacija džěci w pěstowarnjach SŠT 07/2009

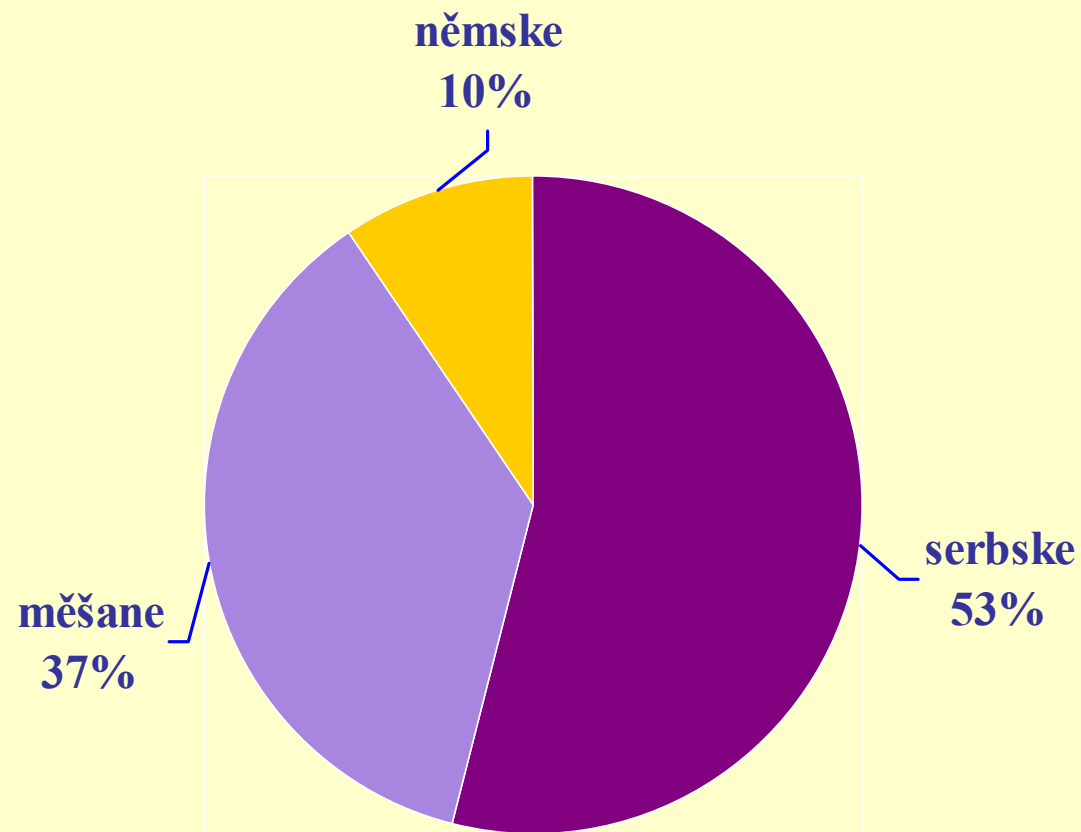
džěci	serbske	měšane (serbsko-němske)	němske
<i>Chrósćicy</i>	<i>72</i>	<i>40</i>	<i>17</i>
<i>Ralbicy</i>	<i>70</i>	<i>51</i>	<i>7</i>
<i>Wotrow</i>	<i>21</i>	<i>10</i>	<i>5</i>
Malešecy	0	2	42
Němcy	0	4	16
Rowno	0	0	35
Choćebuz	0	0	63
Žylow	0	3	54
SŠT	Σ 510	Σ 163	Σ 236

Rěčna konstelacija džěci w pěstowarnjach SŠT 07/2009

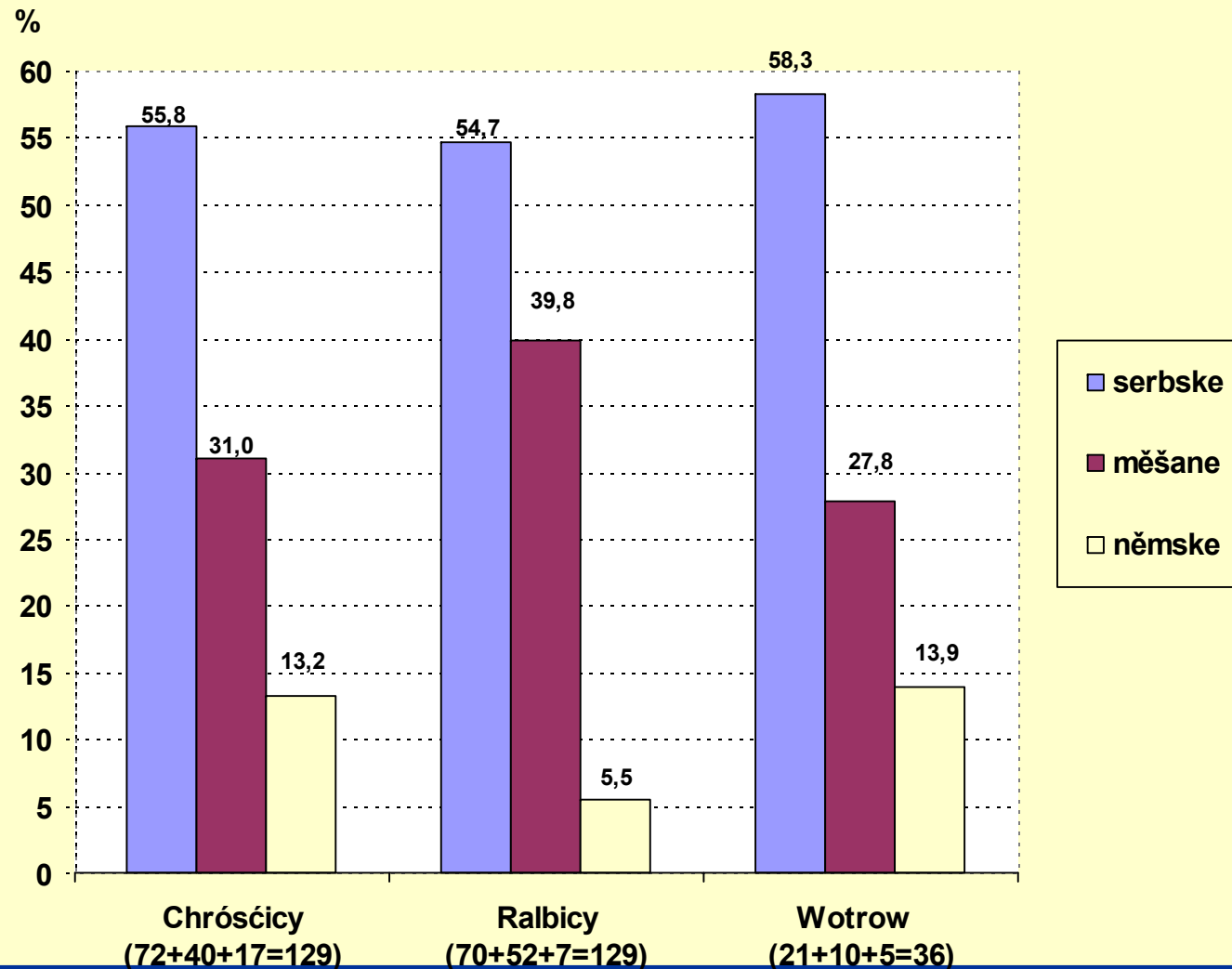

510 džěci: 254 hólcow a 256 holcow

Rěčna konstelacija dźěći w serbskich pěstowarnjach SŠT 07/2009

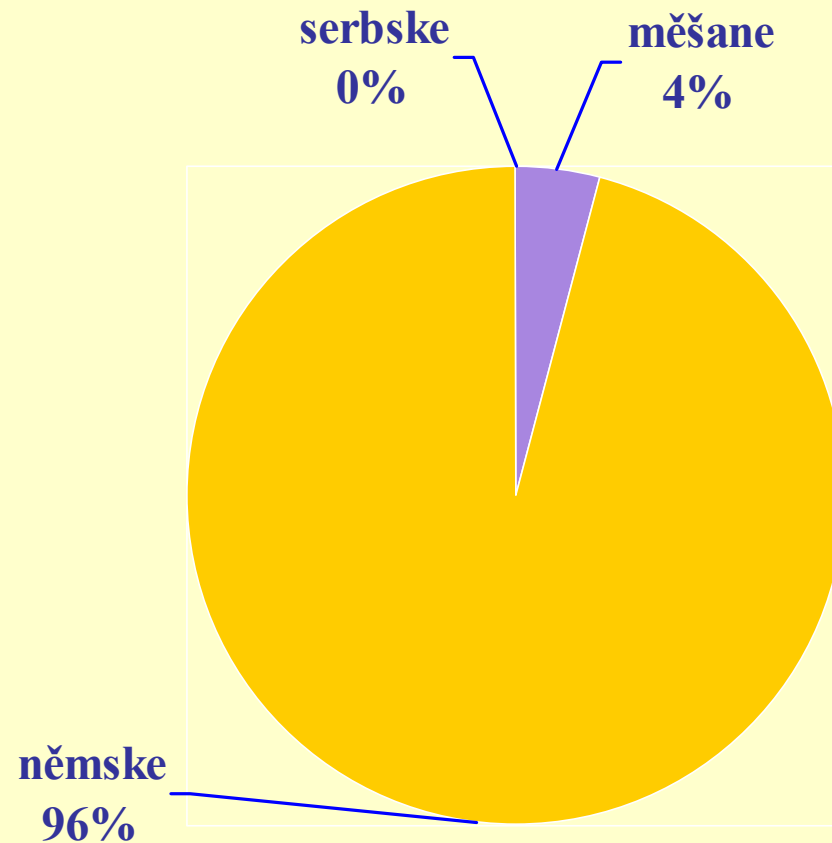
Rěčna konstelacija džěci w serbskich pěstowarnjach SŠT 07/2009

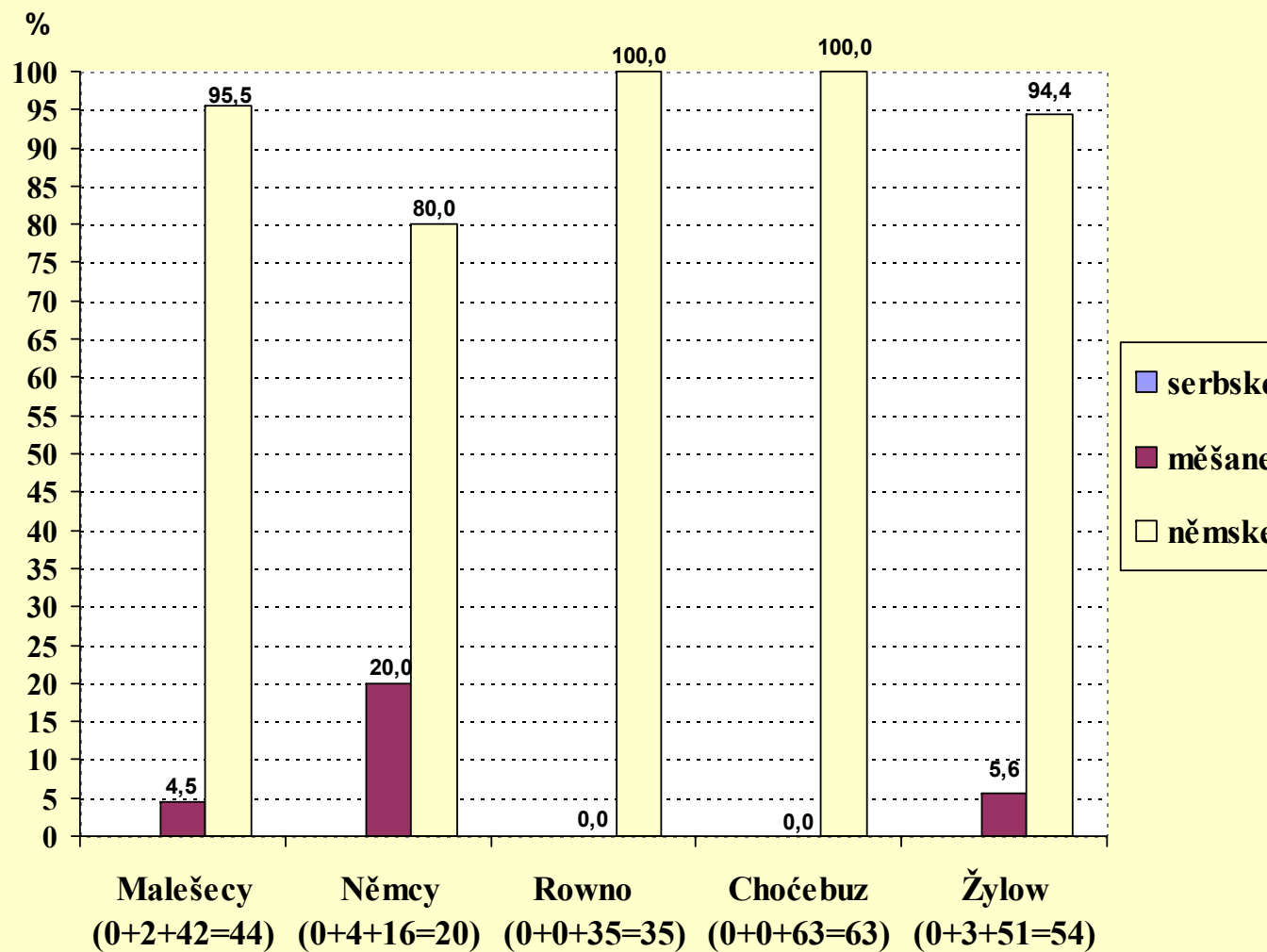
Problemy:

- w serbskich pěstowarnjach je něhdže počojca maćernorěčnych dźěći
- přiběraja dźěći z rěčnje měšanych a němskich swójbow
- **awtentiskosć serbskich wsow je wohrožena**
- němski socio-kulturny wobswět so zesylnja
- delegowanje zamołwitosće serbskorěčneho kubłanja **ze swójbow** do pěstowarnjow
- nowa strategija dobywanja rěčneho potenciala

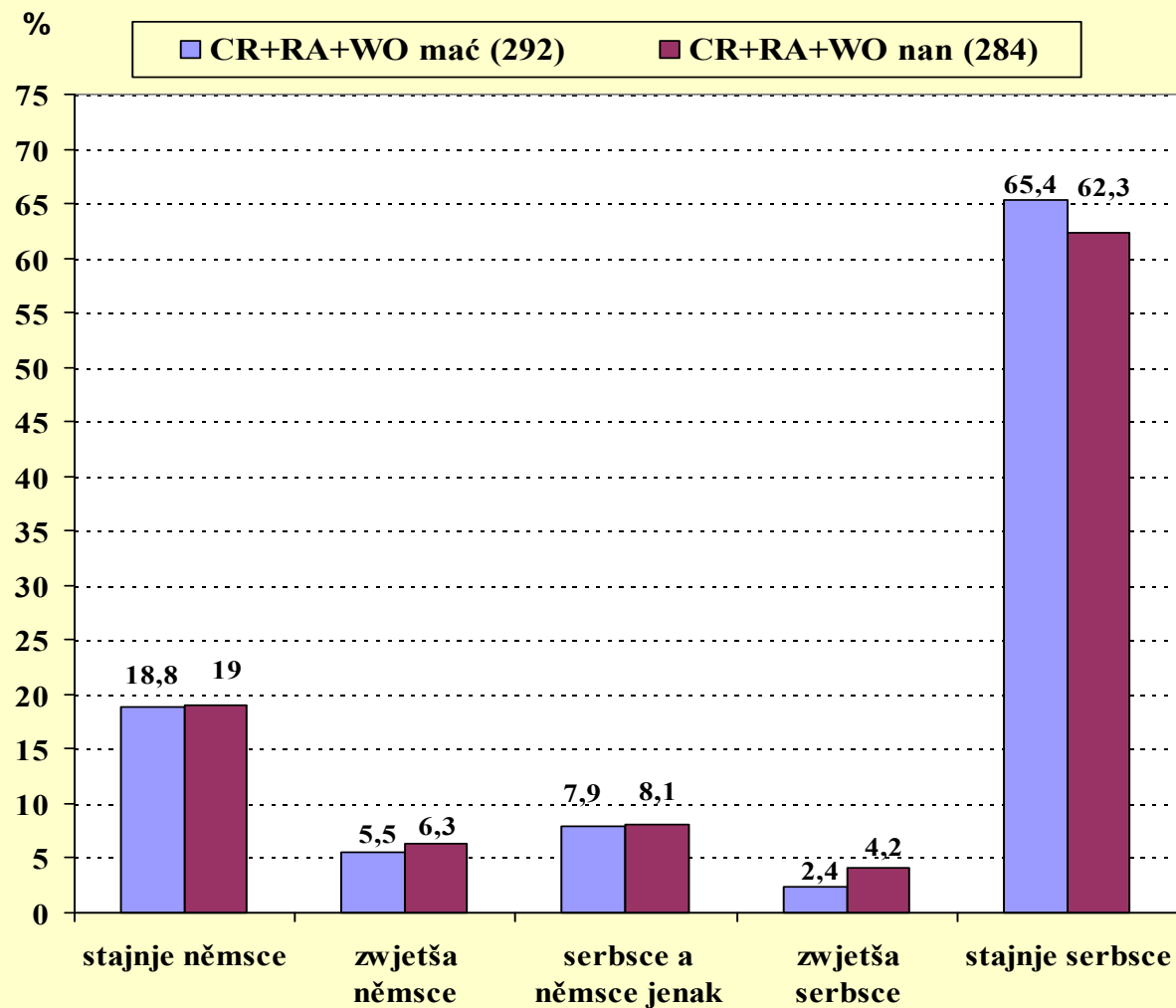
Rěčna konstelacija dźěći we Witaj-pěstowarnjach SŠT 07/2009

Rěčna konstelacija dźěći we Witaj-pěstowarnjach SŠT 07/2009

Naložowanje serbšćiny w swójbje (serbske pěstowarnje SŠT 07/2009)

Rěčna konstelacija w šuli (Sakska) 2009/2010

<i>zakładne šule</i>	<i>maćernorěčni</i>	<i>2plus</i>	<i>přidružnicy a serbšćina jako cuza rěč</i>	Σ
<i>Budyšin</i>	18	27	148	193
<i>Chrósćicy</i>	59	6	2	67
<i>Pančicy-Kukow</i>	46	33	3	82
<i>Radwor</i>	27	36	57	120
<i>Ralbicy</i>	68	24	0	92
<i>Worklecy</i>	34	39	1	74
<i>Slepo</i>	0	30	54	84
<i>Wojerecy</i>	2	12	41	55
<i>srjedźne šule</i>	<i>maćernorěčni</i>	<i>2plus</i>	<i>přidružnicy a serbšćina jako cuza rěč</i>	
<i>Budyšin</i>	14	23	174	211
<i>Radwor</i>	13	39	110	162
<i>Ralbicy</i>	100	3	0	103
<i>Worklecy</i>	54	36	14	104
<i>gymnazij</i>				
<i>Budyšin</i>	176	32	130	338

Problemy:

- rozdźelne znajomosće serbšćiny
- oficialny status „serbska šula“ wohroženy (Budyšin, Radwor)
- přewjele přidružnikow a serbšćinarjow (status cuza rěč)
- serbšćina jako maćerna, druha a cuza rěč (metodika, didaktika, učbny material)
- serbšćina jako wobchadna rěč na šulach wohrožena
- serbskorěčni wučerjo, mentorojo a kublarjo faluja

Hodžinska tabulka 2plus (sakske zakładne šule) 2009/2010

rjadownja serbskorěčna wučba (w tydženju)

1	11
2	11
3	13
4	14

Serbščina a wěcna wučba so serbsce podawatej, dalša wučba bilingualnje.

Problem:

- wotwisność wot serbskorěčneje kwalifikacije wučerjow

Hodžinska tabulka – serbšćina jako cuza rěč (sakske zakładne šule) 2009/2010

rjadownja serbskorěčna wučba (w tydženju)

1	1
2	3
3	3
4	3

Problemy:

- serbšćina zwonka oficialneje wučby (nakromne hodžiny)
- přemało maćernorěčnych wučerjow
- šulerjo njedocpěja aktiwnu serbskorěčnu kompetencu
- šulerjo njewuknu dale serbšćinu w srjedźnych šulach

Hodžinska tabulka 2plus (sakske srjedźne šule) 2009/2010

Doporučenje za rozdželenje hodžinow serbšćiny a němčiny

	serbšćina jako maćerna abo druha řeč					
rjadownja	5	6	7	8	9	10
a) winowatostny wobłuk						
maćernorěčny	9	8	6	6	7	6+1
serbšćina/němčina	(4/ 5)	(3/ 5)	(3/ 3)	(3/ 3)	(3/ 4)	(2/ 4)+1
cyłkowne hodžiny (<i>bjez wólbno-obligatoriskeho wobłuka</i>)						
	32	32	31	32	34	30+1

Přidatnje maja so **znajmjeńša tři wěcne předmjety serbsce wuwučować:**

Stawizny, wuměłstwo, hudźba, biologija, geografija, sport, nabožina a towaršno-wěda.

Problemaj:

- wotwisnosć wot serbskorěčneje kwalifikacije a capacity wučerjow
- tandemowa wučba (diferencowane socialne formy, koordinowanje)

Cyłodnjowske poskitki w serbskej rěči

- o chór
- o rejoyanska skupina
- o dźiwadło
- o pomniki domizny
- o pčołarski kurs
- o młodži reporterojo
- o sportowe zaběry
- o hrajemy hry

Problemy:

- koordinacija mjez šulemi trěbna
- rozšěrjenje kataloga serbskorěčnych poskitkow
- zapřijećé serbskich institucijow a towarstwow

Braniborska

Serbšćina w rozdźělnych wuwučowanskich formach:

1. Witaj-Projekt (druha rěč = džěłowa rěč serbšćina)
2. serbšćina (status cuza rěč)
3. zetkawanska rěč
4. džěłowe zjednoćenstwo (AG)
5. bilingualna wučba (fachowe předmjety wot 7. lětnika)

Braniborska

Problemy:

- zakonske rjadowanje Witaj-skupinow w předšuli faluje
- kontinuita serbskorěčneho kubłanja wot pěstowarnje hač k uniwersitnemu kubłanju njeje zaručena
- kubłanska syć (Bildungsnetzwerk), jenož wobmjezowane poł městna koordinatora
- gymnazij: mjeńše rjadownje, eficienta posrědkowanja serbšćiny rozdźělne
- přesadženje serbskich wučerjow
- serbskorěčni wučerjo, mentorojo a kublarjo faluja
- wuwučowanski material faluje
- zwonkašulske serbskorěčne rupy faluja

Wučbny plan Braniborska (2008)

Implementierung zum Rahmenplan Sekundarstufe I str. 29 (ABC, dr. Liebo)

7. Sprachspezifik Sorbisch (Wendisch)

Sorbisch (Wendisch) ist, im Unterschied zu Englisch, keine "Lingua franca", sondern eine in ihrer Existenz **stark bedrohte Minderheitensprache**. Den Schulen im sorbischen (wendischen) Siedlungsgebiet fällt die Rolle einer **Sprachdomäne** zu, die das Anwendungsgebiet der Minderheitensprache erweitert und an Stelle der Familie die Weitergabe der Sprache an die nächste Generation stützen soll.

7.2 Sorbisch (Wendisch) als Zweitsprache (SaZ)

Der SaZ-Unterricht ist Bestandteil des bilingualen deutsch-sorbischen Spracherwerbskonzeptes Witaj. Er stützt **bilingual-immersive Unterrichtsangebote** mit integriertem Sprachunterricht ab.

Hodžinska tabulka Delnjoserbski gimnazij 2009/2010

688 gimnazijastov (5.–13. letnik)

rjadownja serbskorěčna učba (w tydženju)

5	4
6	4
7	4
8	4
9	3
10	3

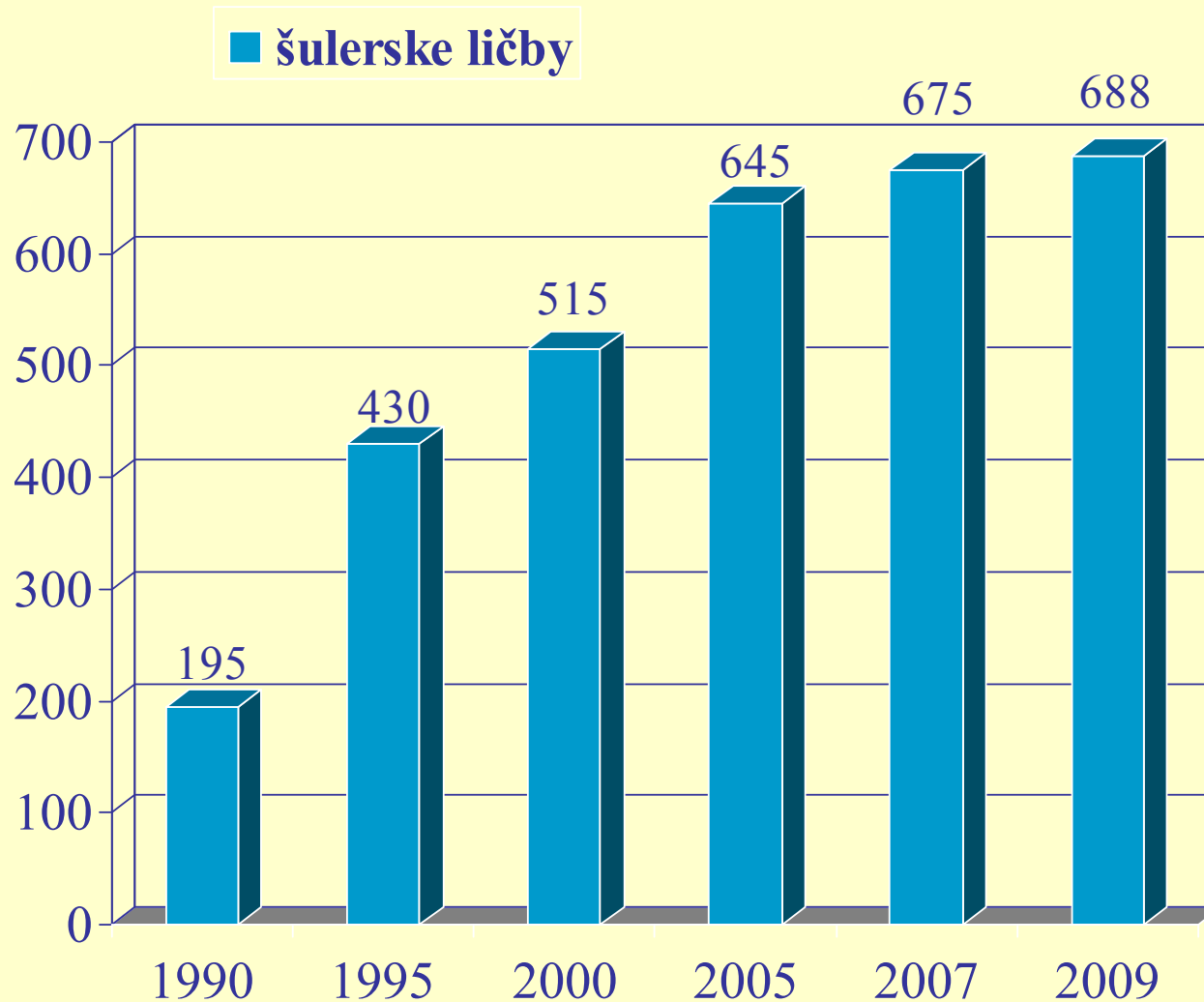
rjadownja zakładny kurs | wukonowy kurs

11	3	5
12	3	5
13	3	5

Dalša učba podawa so bilingualnje.

Delnjoserbski gimnazij

Wučbne materialije

ca. 300 jednotliwych pozicijow (2009/2010)

hornjoserbsce:	zakładna šula	srjedźna šula a gymnazij
<i>za wšě předmjety</i>	60	64
<i>přiručki</i>	4	18
<i>wudospołnjacy material</i>	38	22

delnjoserbsce:	zakładna šula	cyłkowne a wyše šule; gymnazij
<i>za wšě předmjety</i>	30	10
<i>přiručki</i>	5	3
<i>wudospołnjacy material</i>	37	17

Problemy:

- heterogenosć rjadownjow a skupinow žada sej wjace materiala hač w němčinje
- fachowcy za spisanje wučbnicow, wučbnych materialijow a za metodiku/didaktiku faluja
- přemało serbskorěčnych medialnych poskitkow (internet, prawopisny program, DVD etc.)
- wosebita přidatna potřeba w Delnjej Łužicy (206 hs. a 102 ds.), wosebje za gymnazij a cyłkowne šule

Dorost kublarjow za džěćace dnjowe zarjadnišća

Sakska:

Serbska fachowa šula za socialnu pedagogiku při Powołanskim centrumje za gospodarstwo w Budyšinje:

- serbščina obligatoriska za wšěch
- maćernorěčni jenož 2 hodžinje serbščiny přidatnje

Problemy:

- 80 šulerjow (12 % Serbow)
- numerus clausus (1,5)
- wot 2008/9 wosebita rjadownja za powołanje přewodźace 4-lětne wukubłanje (z 28 šulerjow jenož 6 Serbow)
- nošerjo (nimo SŠT) njepodpěraja wukubłanje

Braniborska:

faluje wotpowědnik za Serbsku fachowu šulu, wosebite kursy jenož pola RCW a Serbskeje rěčneje šule

Wučerske wu- a dalekubłanje

wukubłanje:

- maturanća dóstanu garantiju za přistajenje
- numerus clausus za Saksku a Braniborsku (jenož w kombinaciji ze serbšćinu w Lipsku!)
- propedeutikum w Choćebuzu (kak dale?)
- bachelor zawěšćeny (serbskorěčny podžěl pře snadny)
- master (problem wuwučowanskeho personala w Lipsku)
- referendarojo (numerus clausus)

dalekubłanje:

- dotalne kursy wuspěšne (problem financow a zamołwitosćow)
- dalewjedženje kursow (jenož hišće zwonka wučby)

Institut za sorabistiku w Lipsku (2009)

wědomostny personal:

4,5 městna z wuwučowanskim kontigentom 48 hodź. na tydzeń (wot toho 0,5 městna z Braniborskeje)

studenta (w lětnim semestrje 2009):

(z wólbny woblukom a wukrajnymi stipendiatami)

42 studentow a 2 doktorandaj, z nich 21 studentow wučerstwa

Problemy:

- přemało wuwučowanskeje kapacity (přistajeneho wědomostneho personala), wosebje na polu fachoweje didaktiki
- přemało studentow wučerstwa za tuchwilnu potrebu w praksy, wosebje za Delnju Łužicu
- přemało filologow (6 dohromady)

Facit

Dotalne zakonske postajenja su we hłownym dobre, nad dodźerženjom tutyh ma so stražować.

krótkodobne naprawy:

- intensiwnie wabjenje za serbske a Witaj-pěstowarnje abo Witaj-skupiny
- zesylenje dźěła ze staršimi (wabjenje, spěchowanske towarstwa)
- pomjeńšenje ličby přidružnikow w šuli
- rozšěrjenje zwonkašulskeho (cyłodnjowskeho) serbskorěčneho poskitka
- polěpšenje šulerskeho transporta do srjedźnych šulow a gymnazija
- dobywanje pedagogiskeho dorosta (aktualizowanje lisćiny studentow, referendarow)
- zwyżšenje eficiency wuknjenja a wuwučowanja
- koordinacija serbskorěčnych poskitkow

Facit

dlěšodobne naprawy:

- rozšěrjenje Witaj-syće
- stabilizowanje a rozšěrjenje serbskeje šulskeje syće
- precizowanje zakonskich postajenjow
- runostajenje serbskorěčneho kubłanja w Sakskej a Braniborskej
- nadžěłanje rěčneje analyzy a strategije
- zhromadne zamołwitosće staršich, komunow (nošerjo), statnych instancow, serbskich a politiskich gremijow
- sobupostajowanje Serbow (alianca)
- polěpšenje a rozšěrjenje multimedialneho předstajenja Serbow
- zběhnjenje nahladnosće serbskeje rěče pola Serbow a wosebje pola Němcow
- polěpšenje financelneho wuhotowanja serbskeho šulstwa

10 lět modelowy projekt Witaj
10 Jahre Modellprojekt Witaj

1998–2008

Jubilejne wudaće
Jubiläumsausgabe

Serbske šulske towarstwo z.t.
Sorbischer Schulverein e.V.

Witaj a 2plus

wužadanje
za přichod

Witaj und 2plus

eine Herausforderung
für die Zukunft

Ludmila Budarjowa

Serbske šulske towarstwo z.t.
Póstowe naměsto 2, 02625 Budyšin/Bautzen
www.sorbischer-schulverein.de
www.witaj.de

Serbski institut Budyšin
Dwórnišćowa 6, 02625 Budyšin/Bautzen
ludmila@serbski-institut.de
www.serbski-institut.de